

The Role of Trust in God and Life Expectancy in Predicting Retirement Elderly Death Anxiety

ARTICLE INFO

Article Type
Research Article

Authors

Mohammad Elahi^{1*}
Mohamad Ebrahimpoor²
Pegah Jahangiri³
Maryam Daneshfar⁴

How to cite this article

Mohammad Elahi, Mohamad Ebrahimpoor, Pegah Jahangiri, Maryam Daneshfar, The Role of Trust in God and Life Expectancy in Predicting Retirement Elderly Death Anxiety, *Journal of Islamic Life Style Centered on Health*. 2023;6(4):441-447.

1. Assistant Professor, Department of Islamic Studies, Fasa University of Medical Sciences, Fasa, Iran (Corresponding Author).

2. M.A student, Department of Psychology, Zarand Branch, Islamic Azad University, Zarand, Iran.

3. M.A, Department of Psychology, Payam Noor University, South Tehran Branch, Tehran, Iran.

4. M.A in Curriculum Planning Department, Payam Noor University, Shahr Ray, Tehran, Iran.

* Correspondence:

Address:
Phone:
Email: mohammadelahi098@gmail.com

Article History

Received: 2022/01/14
Accepted: 2022/06/07

ABSTRACT

Purpose: It is important to identify the factors that contribute to the anxiety of retirees. Therefore, the present study aimed to investigate the role of trust in God and life expectancy in predicting death anxiety in retired elderly.

Materials and Methods: In a descriptive-correlational study among all retired teachers of education in Karaj in the summer of 2019, according to Gujresi and Morgan table, 196 people were selected by available sampling method from among eligible and questionnaires of trust in God Boalhari et al. 2000, Snyder et al.'s life expectancy (1991) and Templer and Ruff (1971)'s death anxiety. To analyze the data, Pearson correlation coefficient and multiple linear regression test were used simultaneously using SPSS software version 24.

Findings: The results showed that there was an inverse and significant relationship between trust in God ($r = -0.438$) with death anxiety ($P < 0.01$), as well as the relationship between life expectancy ($r = -0.363$) and death anxiety. It was inverse and significant ($P < 0.01$). Overall, reliance on God and life expectancy explained 22.4% of death anxiety.

Conclusion: Proper planning with a focus on promoting trust in God and life expectancy can be helpful in improving the quality of life of retired seniors.

Keywords: Death, Anxiety, Trust, God, life Expectancy, Elderly

استادیار، گروه معارف اسلامی، دانشگاه علوم پزشکی فسا، فسا، ایران (نویسنده مسئول).

دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه روانشناسی، واحد زرنند، دانشگاه آزاد اسلامی، زرنند، ایران.

کارشناسی ارشد، گروه روانشناسی، دانشگاه پیام نور، واحد تهران جنوب، تهران، ایران.

کارشناسی ارشد گروه برنامه ریزی درسی، دانشگاه پیام نور، شهر ری، تهران، ایران.

چکیده

هدف: شناسایی عواملی که در اضطراب مرگ سالمندان بازنشسته تأثیرگذار است، حائز اهمیت است؛ بنابراین مطالعه حاضر با هدف بررسی نقش توکل بر خدا و امید به زندگی در پیش‌بینی اضطراب مرگ سالمندان بازنشسته انجام شد.

مواد و روش‌ها: در یک پژوهش توصیفی - همبستگی از بین تمامی معلمان بازنشسته آموزش و پرورش کرج در تابستان سال ۱۳۹۸، بر اساس جدول گجرسی و مورگان، تعداد ۱۹۶ نفر به روش نمونه گیری در دسترس انتخاب و پرسش‌نامه‌های توکل به خدا بوالهروی و همکاران (۱۳۷۹)، امید به زندگی اسنایدر و همکاران (۱۹۹۱) و اضطراب مرگ تمپلر و راف (۱۹۷۱) پاسخ دادند. برای تحلیل داده‌ها از ضریب همبستگی پیرسون و آزمون رگرسیون خطی چندگانه به شیوه همزمان با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۴ استفاده شد. **یافته‌ها:** نتایج نشان داد که رابطه معکوس و معنی‌داری بین توکل بر خدا ($F = -0.438$) با اضطراب مرگ وجود داشت ($P < 0.01$)، همچنین رابطه بین امید به زندگی ($F = -0.363$) با اضطراب مرگ معکوس و معنی‌داری بود ($P < 0.01$). در مجموع توکل بر خدا و امید به زندگی، ۲۲/۴ درصد از اضطراب مرگ را پیش‌بینی کردند. **نتیجه گیری:** برنامه‌ریزی مناسب با تمرکز بر ارتقای توکل بر خدا و امید به زندگی می‌تواند در ارتقای کیفیت زندگی سالمندان بازنشسته راهگشا باشد.

واژگان کلیدی: اضطراب مرگ، توکل بر خدا، امید به زندگی، سالمندان.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۰/۲۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۱۷

* نویسنده مسئول: mohammadelahi098@gmail.com

مقدمه

دوران بازنشستگی (Retirement) را بحرانی مهم و چالشی بحث‌برانگیز در دوران سالمندی (Elderly) تلقی می‌کنند (۱). و طبق آمارهای اعلام‌شده در سی سال آینده، بازنشستگان یک چهارم و سالمندان بیش از یک سوم کل جمعیت ایران را تشکیل خواهند داد (۲). بازنشستگی کناره‌گیری از شغل یا جنبه‌های اجتماعی زندگی تعریف می‌شود که با تغییرات گسترده در زندگی روزمره همراه است (۳). بازنشستگی می‌تواند چالش‌های مهمی در سازگاری از نظر مالی، اجتماعی و روانی ایجاد نماید و بر الگوی زندگی یا سازگاری روانی - اجتماعی فرد و خانواده‌اش، تأثیرگذار است (۴). یکی از واقعیت‌های انکارناپذیر در دوره سالمندی و بازنشستگی، نزدیک شدن به واقعیت مرگ است (۵). اضطراب مرگ (Death Anxiety) یک ویژگی مشترک سالمندان است که مجموعه نگرش‌هایی به مرگ از قبیل ترس، تهدید، نگرانی، ناراحتی و سایر واکنش‌های هیجانی منفی توأم با اضطراب را شامل می‌شود که ریشه در آگاهی از مرگ دارد و به‌عنوان واکنش عاطفی منفی است که با پیش‌بینی مرگ و فقدان شخص برانگیخته می‌شود (۶). اضطراب مرگ می‌تواند نگرش منفی در مورد پیری را افزایش دهد و حتی منجر به اضطراب و ترس از پیری شود (۷). اضطراب مرگ در دوران بازنشستگی با انواع بیماری‌های روانی از جمله افسردگی و غم و اندوه همراه است (۸).

شناسایی عواملی که در دوران بازنشستگی بر اضطراب مرگ تأثیرگذار است، حائز اهمیت است (۹). یکی از مفاهیم که امروزه در زمینه مقابله با مشکلات زندگی، حفظ و ارتقای سلامت و بهداشت افراد طبقات مختلف جامعه مطرح هست، مفهوم توکل بر خدا (Trust in God) هست (۱۰)، که عبارت است از اعتماد به کردن و مطمئن بودن دل بنده در جمیع امور خود به خدا و حواله کردن همه کارهای خود به پروردگار (۱۱). مطالعات از نقش توکل بر خدا در اضطراب مادران کودکان (۱۲)، اضطراب وجودی مدرسان دانشگاه (۱۳) اضطراب دانش‌آموزان (۱۴) حکایت دارند. همچنین در پژوهش‌ها ارتباط دل‌بستگی به خداوند با اضطراب مرگ در مردان سالمند بازنشسته (۱۵)، نقش ارتباط با خدا در اضطراب مرگ سالمندان (۱۶) و رابطه تصویر ذهنی از خدا با اضطراب مرگ در دانشجویان (۸) تأیید شده است. از طرفی مهم‌ترین شناسه تندرستی و طول عمر، امید به بهبودی و تداوم زندگی / امید به زندگی (Expectancy) است که به‌عنوان عامل مثبت در شرایط بحرانی و تهدیدکننده زندگی از جمله در دوران سالمندی محسوب می‌شود (۱۷). امید نیرویی هیجانی است که به افراد انرژی می‌دهد تا در مسیر تحقق اهداف خود گام بردارند (۱۸). امید به زندگی یک شاخص آماری نشان‌دهنده متوسط طول عمر یک جامعه است (۱۹). مطالعات نشان داده‌اند که امید به زندگی با بهزیستی روان‌شناختی سالمندان (۲۰) و کیفیت زندگی سالمندان (۲۱) همراه هست. همچنین در مطالعات رابطه امید به زندگی با اضطراب

مقیاس امید به زندگی: این مقیاس ۱۲ سؤالی توسط اسنایدر و همکاران (۱۹۹۱)، ساخته شده و دو مؤلفه تفکر عامل و مسیرها را بر روی طیف چهاردرجه‌ای لیکرت (۱=به‌طور کامل غلط تا ۴=به‌طور کامل درست) می‌سنجد، بنابراین دامنه نمرات بین ۸ تا ۳۲ است و نمره بالاتر نشان‌دهنده امید به زندگی بیشتر و نمره پایین‌تر نشان‌دهنده امید به زندگی کمتر است. اسنایدر و همکاران رویی واگرای ابزار را با پرسشنامه افسردگی بک و کلارک، برابر با ۰/۴۴ و پایایی آن را با روش باز آزمایی ۰/۸۰ گزارش کردند (۲۷). در مطالعه کرمانی و همکاران، رویی سازه به روش تحلیل عاملی، تأیید شد و پایایی این مقیاس با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۸۶ و از طریق باز آزمایی ۰/۸۱ به دست آمد (۲۸). در مطالعه حاضر پایایی به روش آلفای کرونباخ ۰/۷۴ به دست آمد.

مقیاس اضطراب مرگ: این مقیاس ۱۵ سؤالی توسط تمپلر و راف (۱۹۷۱)، ساخته شده و سؤالات به‌صورت بلی - خیر است. پاسخ بلی نشانه وجود اضطراب در فرد است. دامنه نمره‌های این مقیاس از صفر تا پانزده است و نمره زیاد معرف درجه‌ی بالایی از اضطراب مرگ است. به این ترتیب نمره بالا معرف اضطراب بالاتر افراد در مورد مرگ است. تمپلر و راف، رویی همزمان آن را بر اساس همبستگی با مقیاس اضطراب آشکار ۰/۲۷ و با مقیاس افسردگی ۰/۴۰ گزارش کردند و پایایی به روش ضریب باز آزمایی ۰/۸۳ گزارش نمودند (۲۹). در پژوهش قاسم پور سوره و سید تازه، رویی محتوایی تأیید و پایایی با استفاده از روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۶۵ به دست آمد (۳۰). در مطالعه حاضر پایایی کل به روش آلفای کرونباخ ۰/۷۸ به دست آمد.

در روش اجرا پس از اعلام رضایت شفاهی از جانب آزمودنی‌ها، ابتدا اهداف پژوهش بیان شد و سپس پرسش‌نامه‌ها در اختیار آن‌ها قرار گرفت و پس از ارائه توضیحاتی در مورد نحوه تکمیل پرسشنامه‌ها از آن‌ها درخواست شد به سؤالات پرسشنامه‌ها به‌دقت پاسخ دهند. به آزمودنی‌ها اطمینان داده شد که شرکت در مطالعه کاملاً اختیاری است و اطلاعات آن‌ها محرمانه خواهد ماند. جهت تحلیل داده‌ها از میانگین و انحراف معیار، ضریب همبستگی پیرسون و آزمون رگرسیون خطی چندگانه به شیوه همزمان با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۴ استفاده شد.

یافته‌ها

بر اساس نتایج از بین اعضای حاضر در پژوهش ۱۲۱ نفر مرد (۶۱/۷ درصد) و ۷۲ نفر نیز زن (۳۶/۷ درصد) و ۳ نفر (۱/۶ درصد) پاسخ ندادند. میانگین سنی کل شرکت‌کننده‌های مورد بررسی ۶۲/۴۸ سال، میانگین سنی سالمندان مرد ۶۳/۳۴ سال و میانگین سنی سالمندان زن ۶۴/۸۵ سال بود.

جدول ۱. میانگین و انحراف استاندارد و ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	کولموگوروف-اسمیرنوف	۱	۲	۳
۱- توکل بر خدا	۹۰/۱۰	۱۷/۱۷۹	۰/۷۸۴	۱		
۲- امید به زندگی	۴۱/۵۸	۴/۸۱۰	۰/۸۴۲	**	۱	
۳- اضطراب مرگ	۸/۰۸	۱/۳۵۷	۱/۰۲۳	**	**	۱

مرگ بیماران مبتلا به ام اس (۲۲)، بیماران تحت جراحی بای پس عروق کرونر (۲۳) بیماران مبتلا به سوختگی (۲۴) تأیید شده است. بازنشستگی یکی از مهم‌ترین مراحل زندگی است که دست‌یابی به سلامت در آن نیازمند توجه ویژه هم از طرف سیاست‌گذاران نظام سلامت و هم ارائه‌دهندگان خدمات به بازنشستگان است (۲۵)، اضطراب مرگ از شایع‌ترین موضوعات سالمندان بازنشسته است، از این رو شناسایی عوامل تأثیرگذار در آن، حائز اهمیت است. و از آنجاکه تاکنون پژوهشی که به بررسی نقش توکل بر خدا و امید به زندگی با اضطراب مرگ در سالمندان بازنشسته بپردازد، یافت نشد؛ بنابراین پژوهش پیرامون عوامل روان‌شناختی مرتبط با اضطراب مرگ در سالمندان بازنشسته ضروری است، از این رو مطالعه حاضر با هدف بررسی نقش توکل بر خدا و امید به زندگی در پیش‌بینی اضطراب مرگ سالمندان بازنشسته انجام شد و به دنبال پاسخ به این سوال است که آیا توکل بر خدا و امید به زندگی، توانایی پیش‌بینی اضطراب مرگ سالمندان بازنشسته را دارند؟

مواد و روش‌ها

روش پژوهش در این مطالعه توصیفی-همبستگی بود. جامعه آماری شامل تمامی معلمان بازنشسته آموزش و پرورش شهر کرج در تابستان سال ۱۳۹۸ بودند (۴۰۰ نفر)، بر اساس جدول کرجسی و مورگان (۱۹۷۰) تعداد ۱۹۶ نفر نمونه به‌صورت نمونه‌گیری در دسترس، انتخاب شدند. ملاک‌های ورود شامل سن بالای ۶۰ سال، داشتن حداقل سواد دیپلم، داشتن توانایی جسمی برای پاسخگویی به سؤالات و تمایل به شرکت در پژوهش بود و ملاک‌های خروج از مطالعه شامل: ضعف بینایی و ناتوانی در تکمیل پرسش‌نامه‌ها، خستگی و عدم تمایل به همکاری می‌شدند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات شامل پرسش‌نامه‌های زیر بودند:

پرسش‌نامه توکل به خدا: این پرسش‌نامه ۴۰ سؤالی توسط بوالهروی و همکاران (۲۰۰۰)، تهیه شده و سؤالات بر روی طیف لیکرت (کاملاً درست: ۵، کاملاً نادرست: ۱) نمره‌گذاری می‌شوند، دامنه نمرات بین ۴۰ تا ۲۰۰ هست و نمرات بالاتر نشان‌دهنده میزان توکل بر خدا بیشتر و برعکس هست. رویی صوری و محتوایی توسط اساتید تأیید و پایایی و اعتبار فرم توکل به خدا در دانشجویان محاسبه شد بر به روش همسانی درونی (آلفای کرونباخ) ۰/۷۱ گزارش شد. همچنین پایایی این پرسش‌نامه به روش باز آزمون بافاصله ۱۰ روز ۰/۶۵ به دست آمد که نشان‌دهنده میزان پایایی قابل‌قبول این ابزار هست (۲۶). در پژوهش حاضر پایایی کل به روش آلفای کرونباخ ۰/۷۹ به دست آمد.

**معنی‌داری در سطح ۰/۰۱ *معنی‌داری در سطح ۰/۰۵

معکوس و معنی‌داری دارد. همچنین بین توکل بر خدا با امید به زندگی ($F=0/473$) رابطه مستقیم و معنی‌داری مشاهده شد.

نتایج ضریب همبستگی پیرسون نشان داد توکل بر خدا ($r=0/438$) و امید به زندگی ($r=0/363$) با اضطراب مرگ رابطه

جدول ۲. مدل رگرسیون اضطراب مرگ بر اساس متغیرهای توکل بر خدا و امید به زندگی

متغیرهای پیش‌بین	B	SE.B	Beta	R	R ²	F	t	sig	Tolerance	VIF	DurbiWatson
توکل بر خدا	-0/27	0/006	-0/343				-4/769	0/001	0/777	1/287	2/254
امید به زندگی	-0/57	0/020	-0/201	0/473	0/224	27/780	-2/796	0/006	0/777	1/287	2/202

همان‌طور که جدول ۲ نشان می‌دهد متغیرهای پیش‌بین در مجموع ۲۲/۴ درصد از واریانس اضطراب مرگ را تبیین می‌کنند. توکل بر خدا ($\beta=0/343$ $p<0/001$) و امید به زندگی ($\beta=0/201$ $p<0/001$) به صورت منفی اضطراب مرگ سالمندان را پیش‌بینی می‌کنند. بدین صورت که با کاهش توکل بر خدا و امید به زندگی در دوران سالمندی، اضطراب مرگ سالمندان افزایش می‌یابد. همچنین، از آنجاکه باید شاخص تحمل بیشتر از ۰/۱ و عامل تورم واریانس کمتر از ۱۰ باشد می‌توان گفت مفروضه هم خطی چندگانه متغیرها رعایت شده است.

نتیجه‌گیری

مطالعه حاضر باهدف نقش توکل بر خدا و امید به زندگی در پیش‌بینی اضطراب مرگ سالمندان انجام شد. نتایج نشان داد که بین توکل بر خدا با اضطراب مرگ سالمندان بازنشسته رابطه معکوس معنادار وجود دارد. نتایج تحلیل رگرسیون همزمان نشان داد که توکل بر خدا به صورت منفی، اضطراب مرگ سالمندان بازنشسته را پیش‌بینی می‌کنند. از یافته فوق این گونه می‌توان برداشت نمود که با افزایش توکل بر خدا، از میزان اضطراب مرگ کاسته می‌شود. در زمینه نتیجه به دست آمده با نتایج مطالعات پیشین، مطالعه ای به صورت مستقیم انجام نشده است، اما با نتایج مطالعات مشابه و نزدیک در این زمینه همسو است. به طور مثال مطالعه مودنی و همکاران نشان داد که بین توکل به خداوند با اضطراب در مادران رابطه منفی و معنی‌داری وجود دارد (۱۲). در مطالعه ای دیگر نشان داده شد که بین توکل و اعتماد به خدا و اضطراب وجودی مدرسان رابطه منفی و معنادار وجود دارد (۱۳)، پژوهش سواری و همکاران در دانش‌آموزان دختر متوسطه نشان داد که توکل به خدا می‌تواند اضطراب را کاهش دهد (۱۴). نتایج پژوهشی نشان داد که بین اضطراب مرگ مردان سالمند بازنشسته با دل‌بستگی به خداوند و مؤلفه‌های آن شامل رابطه با خداوند، توکل به خداوند، اعتماد به خداوند و توجه به خداوند ارتباط منفی معنادار وجود دارد (۱۵).

خالق خود تلقی می‌کند (۳۱). از طرفی به دلیل ماهیت متعالی تجربه‌های معنوی مانند توکل بر خدا، افراد با باورهای معنوی به‌طور مداوم در ارتباط با درکی از تجربه‌های زندگی خود هستند که شامل مداخلات معنوی و الهی است. این مداخلات می‌توانند رویدادهای زندگی و افکار و رفتار انسان را تغییر دهند و به نحو سودمندی به چگونگی مقابله شخص با رویدادهای نامطلوب از جمله اضطراب مرگ تأثیر بگذارند (۳۲). در تبیینی دیگر می‌توان گفت که انسان متوکل و معتقد بحران‌ها و سختی‌ها را امتحانی از سوی پروردگار می‌داند و حتی آن‌ها را در جهت رشد و تعالی انسان می‌داند و سعی می‌کند به جای تمرکز بر مشکل و ناراحتی، به نحوه مقابله با آن برخاسته و از حداکثر منابع مقابله خود استفاده کند و از تنیدگی در برابر فشارها و مشکلات زندگی پیشگیری می‌شود (۳۳). هنگامی که انسان با مشکلات و دشواری‌ها مواجه می‌شود و احساس می‌کند که به‌تنباهی بر حل آن‌ها توانا نیست، فرد توانمند دیگری را وکیل خود قرار می‌دهد، بر اساس آموزه‌های دینی، چنین انسانی برای جبران ضعف خود، در عین استفاده از عوامل طبیعی و مادی، باید به نیروی غیبی و قدرت بی‌پایان خدا تکیه کرده و از او استمداد جوید. در همین راستا متوکلان، امید به پشتیبانی خداوند دارند و اعتماد به نفس بالایی خواهند داشت (۳۴) و همین امر موجب کاهش میزان مقابله آن‌ها در برابر فشارها و حوادث و مشکلات روان‌شناختی از جمله اضطراب مرگ می‌شود.

دیگر یافته پژوهش نشان داد بین امید به زندگی با اضطراب مرگ سالمندان بازنشسته رابطه معکوس وجود دارد. نتایج تحلیل رگرسیون همزمان نشان داد که مؤلفه‌های امید به زندگی به صورت منفی اضطراب مرگ سالمندان بازنشسته را پیش‌بینی می‌کنند. از نتیجه به دست آمده می‌توان این گونه استنباط کرد که با افزایش امید به زندگی، اضطراب مرگ سالمندان بازنشسته کاهش می‌یابد. نتیجه به دست آمده با پژوهش‌های مشابه و نزدیک در این زمینه همخوان و هماهنگ است. به عنوان مثال مطالعه بخشی و همکاران، نشان داد که اثر غیرمستقیم امیدواری بر بهزیستی روان‌شناختی سالمندان با میانجیگری اضطراب مرگ مورد تأیید بود (۲۰). مطالعه پور عدل و همکاران نشان داد که بین بهزیستی روان‌شناختی و امید به زندگی با کیفیت زندگی سالمندان رابطه مثبت معناداری وجود دارد (۲۱). نتایج مطالعه ای نشان داد ضریب مسیر امید به زندگی با اضطراب مرگ بیماران مبتلا به ام اس منفی و معنی‌دار است (۲۲).

3. Eshaghi Gorji M, Kasaei A, Mohsenzadeh F. Retirement Adjustment Strategies (A Phenomenological Research). *Cultural Psychology*. 2019;3(1):147-74. (Persian)
4. Moatamedy A, Aazami Y, Rostami M, Jalalvand M. The Quality of life in the Retirement: The Role of Personality Traits, Coping Strategies and Religious Attitudes. *Aging Psychology*. 2020;6(3):217-05. (Persian)
5. Langlois F, Vu TTM, Chassé K, Dupuis G, Kergoat M-J, Bherer L. Benefits of physical exercise training on cognition and quality of life in frail older adults. *The Journals of Gerontology: Series B*. 2013;68(3):400-4.
6. Khaki S, Khesali Z, Farajzadeh M, Dalvand S, Moslemi B, Ghanei Gheshlagh R. The relationship of depression and death anxiety to the quality of life among the elderly population. *Journal of Hayat*. 2017;23(2):152-61. (Persian)
7. French C, Greenauer N, Mello C. A multifactorial approach to predicting death anxiety: Assessing the role of religiosity, susceptibility to mortality cues, and individual differences. *Journal of social work in end-of-life & palliative care*. 2017;13(2-3):151-72.
8. Ahmadi V, Valizadeh H. The Effectiveness of Acceptance and Commitment-Based Therapy on the Quality of Life and Death Anxiety in the Elderly. *Aging Psychology*. 2021;7(2):166-53. (Persian)
9. Momeni k, Radmehr F, Sanjabi A. The Role Cognitive Fusion, Social Support and Perception of Aging in Prediction Death Anxiety. *Journal of Nursing Education*. 2019;7(2):56-64. (Persian)
10. Marzband R, zakavi Aa, Hosseini Karnami H. The Influence of Trust in God on Mental Health with an Emphasis on Quranic Teachings. *Religion and Health*. 2015;3(1):73-82. (Persian)

در به دست آمدن نتیجه فوق می‌توان گفت، تفکر درباره آینده، انتظار پیامدهای مطلوب، را به همراه دارد، همچنین احساس امید به این‌که همه این‌ها در اثر تلاش‌های مناسب اتفاق خواهد افتاد، شادمانی و نشاط را به همراه داشته و باعث اعمال هدفمند می‌شود. و باعث می‌شود، افراد کارهای خود را فهرست کرده و از برنامه‌ریزی‌های روزانه استفاده کنند. آگاهی از فناپذیری، افکار مرتبط با مرگ و اضطراب ناشی از آن، موجب نظم جویی واکتس‌های بشری با دیگران می‌شود بر اساس نظریه مدیریت وحشت یادآوری فناپذیری با ایجاد اضطراب فرد را در جهت کاهش آن برمی‌انگیزاند و بر روی شناخت اجتماعی انسانی اثر می‌گذارد (۳۵). امید مکانیسم ساز کاری قوی است و افراد امیدوار راحت‌تر می‌تواند بحران بیماری را تحمل کنند و امید مرکز آرزو و توجه در افراد و عامل لازم و اساسی برای بقاء و تداوم حیات است، لذا یافته‌های به دست آمده نشانگر این مسئله است که امیدواری به زندگی مفهوم می‌بخشد و موجب تغییر نگرش فرد در زندگی می‌شود و تحمل مشکلات روان‌شناختی از جمله اضطراب مرگ در زندگی می‌شود.

از نقاط قوت مطالعه حاضر به انجام پژوهش در جامعه سالمندان بازنشسته می‌توان اشاره نمود، استفاده از مقیاس‌های خود گزارشی - و مقطعی بودن از محدودیت‌های این پژوهش بود. همچنین از آنجاکه نمونه پژوهش حاضر را معلمان بازنشسته تشکیل داده‌اند لذا برای تعمیم نتایج آن به سایر طبقات اجتماعی بایستی جانب احتیاط را رعایت کرد، لذا پیشنهاد می‌شود که در مطالعات آینده از دیگر روش‌های جمع‌آوری اطلاعات مثل مصاحبه استفاده شود و نقش متغیرهای میانجی مانند انسجام روانی، تاب‌آوری، خوش‌بینی و ... در قالب مدل ساختاری بررسی شود. با توجه به نقش توکل بر خدا و امید به زندگی در کاهش اضطراب مرگ سالمندان پیشنهاد می‌شود که برای بهبود وضعیت روحی و روانی سالمندان، از مداخلات معنوی و مذهبی از جمله آموزش توکل درمانی گروهی و امید درمانی استفاده شود.

سپاسگزاری

پژوهشگران از تمامی کسانی که در این پژوهش ما را یاری نموده‌اند، نهایت تشکر و قدردانی را می‌کنند. نویسندگان اعلام می‌نمایند که تضاد منافعی در این پژوهش وجود ندارد. ضمناً این پژوهش با حمایت مالی نویسندگان انجام شده است.

References

1. Henkens K, Van Dalen HP, Ekerdt DJ, Hershey DA, Hyde M, Radl J, et al. What we need to know about retirement: Pressing issues for the coming decade. *The Gerontologist*. 2018;58(5):805-12.
2. Alavi Z, Alipour F, Rafiey H. Psychosocial Issues of Retirement in Iran: A Qualitative Study. *Iranian Journal of Ageing*. 2021;15(4):396-409. (Persian)

- study. *Clinica Chimica Acta*. 2019;488:7-12.
19. Chisumpa VH, Odimegwu CO. Decomposition of age-and cause-specific adult mortality contributions to the gender gap in life expectancy from census and survey data in Zambia. *SSM-population health*. 2018;5:218-26.
  20. Bakhshi N, Pashang S, Jafari N, Ghorban-Shiroudi S. Developing a model of psychological well-being in elderly based on life expectancy through mediation of death anxiety. *Iranian Journal of Health Education and Health Promotion*. 2020;8(3):283-93. (Persian)
  21. Pourabdol S, Absasi M, Pirani Z, Abbasi M. The Relationship Between life Expectancy and Psychological well-Being with Quality of Life in the Elderly. *Aging Psychology*. 2015;1(1):57-65. (Persian)
  22. Yousefi Afrashteh M, Golmohammadi F, Tmjidi N. The path analysis of mediating role of hope of life in relationship between psychological hardiness and the power to tolerate ambiguity and death anxiety for MS patients. *medical journal of mashhad university of medical sciences*. 2020;63(5):1-1. (Persian)
  23. Soltani F, hosseini F, arab m. Relationship of daily spiritual experiences with life expectancy and death anxiety in patients undergoing coronary artery bypass surgery. *Cardiovascular Nursing Journal*. 2016;5(2):6-13. (Persian)
  24. Haghdoost Z, Mohammadreza M, Saeed O. The relationship between spiritual experiences with hope to be alive and death anxiety in burned patients. *Journal of Isfahan Medical School*. 2021;38(598):811-7. (Persian)
  25. Golparvar M, Bozorgmehri K, Kazemi MS. Integrative Relationship Between Retirement Syndromes Components With General Health Symptoms Among Retired Adults. *Salmand: Iranian Journal of Ageing*. 2011;6(2):1-11. (Persian)
  11. Behdani S, Dastjerdi R, Sharifzadeh GR. Relationship between trust in God and self – efficacy With mental health in type II diabetics. *Journal of Birjand University of Medical Sciences*. 2012;19(3):302-11. (Persian)
  12. Moazeni Z, Miri M, Sharifzadeh G, Behdani S. The relationship between self-efficacy, trust in God, and anxiety in mothers of hospitalized children in Valiasr Hospital of Birjand. *Modern Care Journal*. 2014;11(3):211-7. (Persian)
  13. Abaei Koopaei M, Sarabadani Tafreshi L. The relationship between trust in God with existential anxiety among university instructors. *Resource Management in Police Journal of the Management Dept*. 2016;1394(12):105-26. (Persian)
  14. Sevari K, Abbasian S, Rashidpour A. The Causal Relationship between Trust in God and Mirth with Anxiety by Moderating Role of Hopefulness. *Achievements of Clinical Psychology*. 2017;2(4):75-96. (Persian)
  15. Aghajani MJ, Mosavi SS, Akbari B, Aboalghasimi S. Relation of Attachment to God and Psychological Hardiness with death anxiety of Retired Elderly Men. *Religion and Health*. 2020;8(1):19-29. (Persian)
  16. Mansoori B. Prediction of death anxiety on the Basis of Quality of Relationship with God in the elderly. *Counseling Culture and Psychotherapy*. 2018;9(36):145-62. (Persian)
  17. Oraki M, Mehdizadeh A, Dortaj A. The Effectiveness of Self-care Empowerment Training on Life Expectancy, Happiness and Quality of Life of the Elderly in Iranian Elderly Care Centers in Dubai. *Salmand: Iranian Journal of Ageing*. 2019;14(3):320-31. (Persian)
  18. Gruppen EG, Connelly MA, Sluiter WJ, Bakker SJ, Dullaart RP. Higher plasma GlycA, a novel pro-inflammatory glycoprotein biomarker, is associated with reduced life expectancy: The PREVENT

- Religion and Health. 2014;1(1):48-57. (Persian)
35. Shiekhy S, Issazadegan A, Basharpour S. The relationship between hope level with death obsession and death anxiety in nursing students Journal of Urmia Nursing & Midwifery Faculty. 2013;11(6):410-418. (Persian)
26. Bolhari j, Ehsanmanesh M, Karimi Kaisami E. Relationship between the stressors, stress symptoms, and reliance on God (Tavakkol) in Medical students Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology,. 2000;6(1):20-5. (Persian)
27. Snyder CR, Harris C, Anderson JR, Holleran SA, Irving LM, Sigmon ST, et al. The will and the ways: development and validation of an individual-differences measure of hope. Journal of personality and social psychology. 1991;60(4):570-585.
28. Kermani Z, Karim Khodapanahi MK, Heydari M. Psychometric properties of the Snyder Hope Scale. Journal of Applied Psychology. 2012;5(4):7-23. (Persian)
29. Templer DI, Ruff CF. Death anxiety scale means, standard deviations ,and embedding. Psychological Reports. 1971;29(1):173-4.
30. Ghasempour A. Predicting Death Anxiety on The Basis of Emotion Cognitive Regulation Strategies. Knowledge & Research in Applied Psychology. 2017;13(48):63-70. (Persian)
31. Naderi F, Roushani K. The relations between spiritual intelligence, social intelligence and death anxiety in Ahwaz WomanSeniles. Scientific Research Quarterly of Woman and Culture. 2011;2(6):55-67. (Persian)
32. Mabe PA, Josephson AM. Child and adolescent psychopathology: spiritual and religious perspectives. Child and Adolescent Psychiatric Clinics. 2004;13(1):111-25.
33. Gholam Mohammadi H, Mooziri A, Vahedi N, Hoseinpour A. Effectiveness of trust in God training on depression in Kahrizak Residential Center for elderly men. Iran J Ageing. 2015;10:167-73. (Persian)
34. Bagheri H, Miriyan sa. Investigating the Relationship Between Relying on God and the Psychic Health of the Students in Neka Islamic Azad University (2010).